بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ސަބަބާއެކު ނިމުނު ގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2025/HC-B12/16
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ދިލްޝާދު މުޙައްމަދު ސަޢީދު / ގަމަރީ، ގދ. މަޑަވެލި
- އިސްތިއުނާފު ޖަވާބުދާރީ ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ކޯޓު އަމުރު (ހިފާ ހައްޔަރުކުރުމުގެ އަމުރު)

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަޢީދް އަބްދުﷲ

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ފަހްމީދާ

ފަނޑިޔާރު [illegible] ފައުޒީ

ނިމުނު ތާރީޚު: 21 ޛުލްޤަޢިދާ 1446 / 19 މޭ 2025

ހައިކޯޓުގައި މައްސަލަ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 07 ޝަޢުބާން 1446 / 05 ފެބް 2024

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުން:

- **ނަންބަރު:** 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ކޯޓު އަމުރު (ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ އަމުރު)
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** -
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 13 އޮގަސްޓު 2025

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަލީމް، ގަމަރީ، ގދ. ތިނަދޫ

ވަކާލާތު ކުރީ:

އަޙްމަދު ނާޝިދު، ސ. ދިލްރޫބާ، މާލެ

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީވި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ވަކާލާތު ކުރީމުން:

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޝަހާ އިބްރާހީމް

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ މަރިޔަމް ޝަހުމާ

ޖިނާއީ – ކޯޓު އަމުރު – ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ އަމުރު – ދައުލަތު ގާނޫނުގައި ހުރަހަކާ ހުކި ބައްޓަންކުރެވިފައިވާގޮތް – ދައުލަތުން ދިފާޢުކުރުމުގެ ޙައްޤު – އިޖުރާއަތު އަމަލު ނުކުރުމުގެ ނަތީޖާ

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް ޢަބްދުﷲ ޙައްދު:

މައްސަލައިގެ ތަޢާރުފު:

1. މިއީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އެޕްރީލް 2025) ކޯޓު އަމުރަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ އަމުރެއްކަމަށް ބުނެ އެ އަމުރު އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ގދ. މަޑަވެލި، ގަމަރި، އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ[1] ފަރާތުން (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް" ނުވަތަ "އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަލީމް") ހުށަހެޅުމުން ބެލިފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވާ ފަރާތަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވާ ފަރާތް" ނުވަތަ "ދައުލަތް")އެވެ.

މައްސަލައިގެ ޙަޤީޤަތްތައް:

2. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2015 (ޓެރަރިޒަމް މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި 5 ވަނަ މާއްދާގެ (3) ވަނަ ނަންބަރާއި، (7) ވަނަ ނަންބަރާއި އެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ހަވާލާދީ އެ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ޓެރަރިޒަމްގެ އަމަލެއްކުރުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ 2017 ވަނަ އަހަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ މައްޗަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އުފުލާފައިވެއެވެ. އެ ދަޢުވާ ބަލައިނިންމައިދިނީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ.

3. އެ ޤަޟިއްޔާގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި ދައުލަތުން އެދިގެން ދަޢުވާ އިސްލާޙުކުރުމަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ އިސްލާޙުކުރެވިފައެވެ. މިގޮތުން އިސްލާޙުކުރެވުނު ދަޢުވާގައިވެސް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެ ޤަޟިއްޔާގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ދަޢުވާ ދެކޮޅު ހައްދަވައިފިއެވެ. އެ ދަޢުވާކުރުމުން ޝަރީޢަތް ނިމުނު

---

[1] ދރއ ނަންބަރު A155578

ކޯޓުން ކަނޑައަޅުއްވުން އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރީއެވެ. އެ އިސްތިއުނާފު ބަލާފައިވަނީ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގައެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ނިންމާފައިވާ ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

3.1 ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކި / ދަލީލުން ބަލާއިރު، ފުރަތަމަ ދަޢުވާ ފޯމާއެކު ހުށަހަޅާފައިވާ އިތުރު ހެކި / ދަލީލު ފަހުން ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމުގައި [illegible].

3.2 ފުރަތަމަ ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމުގައި ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޖުމްލަ 15 (ފަނަރަ) ހެކި / ދަލީލުތަކާއި، ފަހުން އިސްލާހުކޮށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމާއެކު، ސިއްރު ހެކި ހިމެނޭގޮތުން ޖުމްލަ 30 (ތިރީސް) ހެކި / ދަލީލު ހުށަހަޅާފައިވާކަން.

3.3 ފަހުން އިސްލާހުކޮށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމުގައި، ކުރިން ދަޢުވާ ކުރި ސަބަބުގެ އިތުރުން، އިތުރު އަމަލުތަކާއި [illegible] ހިމަނައި އަދި [illegible] ގޮތުން ދަޢުވާ ފޯމަށް ގެނެސްފައިވާ ބަދަލުތައް [illegible].

3.4 ދަޢުވާއަށް ގެނެސްފައިވާ ބަދަލަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 91 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ކޯޓުން ގެނެސްފައިވާ ބަދަލެއްކަން.

3.5 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިން ބަދަލުކުރި [illegible] ދަޢުވާ ފޯމަށް 09 މާރިޗު 2022 ގައި ގެނައި ބަދަލަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 91 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ގެނެސްފައިވާ ބަދަލެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާކަން.

4. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމާ ދެކޮޅަށް ކުރީގެ ދައުލަތުން [illegible] ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ 2017 ވަނަ އަހަރު އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ [illegible]

މައްޗަށް އުފުލި ދައުވާފުޅު އަދިން ދައުލަތުގެ ޝާހިދުން ދަރުމާޖެން ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކުރީގެ ދައުވާ ކޯޓު ކުރިމަތިން، ހެކި ދައުލަތުގެ ޝާހިދުންގެ ބަޔާން ހުށަހަޅާ ކޯޓުގައި ހެކިދޭ ސާކިތާ، ދައުވާ ކޯޓުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިތައް ސިއްރު ހެއްކެއް ހުށަހަޅާފައިވާތީއެވެ، މި ޝަރީޢަތް ދައުވާ ކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހެކި ދައުލަތުގެ ޝާހިދުން ކޯޓުގައި ހެކިދޭ ސާކިތާ، ސިއްރު ހެކި ހުށަހެޅުމަށް ކޯޓުގެ ކުރީގައި ޖިނާއީ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ދޫކޮށްފައިވެއެވެ.[2]

5. އެހެންކަމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޭޕްރީލް 2025) ކޯޓު އަމުރުން، ސިއްރު ހެކި 1 ފުރުޞަތުގެ ތަފްޞީލު ހިފެހެއްޓުމާ ބެހޭން (ފޯމު ނަންބަރު 131) ސިއްރު ހެކިތަކަށް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަނޑައެޅި ސަބަބު ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ހިނދު މައްޗަށް ދައުވާކުރެވޭ ބަލަން އަ ޝާހިދުގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ހިމާޔަތް ދައުވާކުރުމުގެ ރައްކާތެރިކަން، ހިފެހެއްޓުން ދައުވާކުރުމަށް ހަމައެކަނި އެ ޝާހިދެއް ކަމުގައިވާ ތަފްޞީލު ދޫކުރެވިދާނެ ބަލަހައްޓަން ބޭނުންވެއެވެ، ދައުލަތުގެ ބޭނުމެއް ކަމަށް އިނގޭ ރައްކާތެރިކަމާއި މަސައްކަތް ކުރުމަށް ބޭނުންވާ ހާލަތެއް ބަޔާންކޮށްފައިވާ މައްސަލަތަކުގެ ސަބަބުން ސިއްރު ހެކިއެއް ހިމެނޭ ގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

6. މި އިސްތިއުނާފަކީ ބުނެވިދާނެ އަމުރު އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އަދި ހުށަހެޅުމުން ބަލައިގަތުމަށް ގާއިމްކޮށްފައިވާ ސަބަބެއްނެތެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް:

7. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޭޕްރީލް 2025) ކޯޓު އަމުރު ނެރެފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ، އިސްތިއުނާފު ބޭނުންވާ ސަބަބުތައް ހުށަހަޅައިފައިވާ

---

[2] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު 196-A/145/2025/326 ސިޓީ (07 އޭޕްރީލް 2025).

ފާޅުކޮށް ދީ ނިންމުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް 04 (ހަތަރެއް) ދުވަސް ހުށަހަޅައި އެނުކުތާތަކުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލިހުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ހުކުމްކުރަމެވެ؛

7.1 ފުރަތަމަ ނުކުތާއަށް: އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރުގައި ސިއްދު ހިޔާވަރާ-1 ފުރުސަތުގެ ބަޔާންވެރިން ދިފާޢީ ބަޔާން ސާބިތުކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށްބެލެން ހުރި ނުކުތާއެވެ،

7.2 ދެވަނަ ނުކުތާއަށް: އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރުގައި ސިއްދު ހިޔާވަރާ-1 ފުރުސަތުގެ ބަޔާންވެރިން ދިފާޢީ ބަޔާން ސާބިތުކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ގެ ސާބިތުގެ ނިންމުމުގެ މައްޗަށް ބަލައިލާފައި އަދިކިޔާފައިވާ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރުމެއް ނެތި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި ބެލެން ހުރި ނުކުތާއެވެ،

7.3 ތިންވަނަ ނުކުތާއަށް: އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރުގައި ސިއްދު ހިޔާވަރާ-1 ފުރުސަތުގެ ބަޔާންވެރިން ދިފާޢީ ބަޔާން ސާބިތުކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ތިބި ހެކިންގެ އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާން ނުދީ އަސާސީ ޙައްޤުތަކަށް، އަދި އިޖުރާއީ ވަގުތަކަށް ބަލައިގެން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމަށްބެލެން ހުރި ނުކުތާއެވެ،

7.4 ހަތަރުވަނަ ނުކުތާއަށް: އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ 3 ދުވަހު ހާޒިރުވާ ނުވާ ޙާލަތްތަކުގައި، މަޙްކަމާއިގައި ސިއްދު ހެއްކެއް ހިފެހެއްޓުމަށް ބަލައިގެ ޤާނޫނުގެ ބެލިނަމަވެސް، އެ ސިއްދު ހިޔާވަރާ (ސިއްދު ހިޔާވަރާ -1) ފުރުސަތުގެ ބަޔާންވެރިން ދިފާޢީ ބަޔާން ހުށަހެޅުމުގެ އަމުރެއް ނެރެފައިވާގައި ކޯޓުން ހިތާމަވާ އިތުރުވެސް ބައްޕަވާފައި، ޖިނާއީ ޙަރަކާތް ދޭކުރަންގެ ބަރުގެ ތަ. އަރަ ފާސްކޮއްގެ 15 ވަނަ ފިޔަވަޅުގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ޝަރުޢީ ހުކުމަށްފައިވާތީ، އަދި އަމުރު ނެރުނު ސަބަބު ބަޔާންކޮށްނުދީގެ ވާހަކަ ފިޔަވަޅުގެ ވޯޓުގެ ނުބަލައި ކަމަށް ބެލެން ހުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދުންތައް:

8. 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދަޢުވާ ކޯޓުގައި ސިއްރުކުރެވިފައިވާ ހިނގިދިޔަ ތަޙުޤީޤު ސަރުކާރުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގައި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އެޕްރީލް 2025) ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ސިއްރުކުރި 1- ގެ ބައިން ސިއްރުކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ އަމުރަކީ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަނޑައެޅުންތަކާ އަދި/ނުވަތަ އޭގެ ނަތީޖާއާ ތަޢާރުޟުވާ އަމުރުތަކެއް ކަނޑައަޅައިދިނުމާއި،

9. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވާ ގޮތުން ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލައަކާ ނުވަތަ ކަމަކާ ގުޅޭ ގޮތުން އެ ޤާނޫނާއި، ހައިކޯޓުގެ ޤަވާޢިދުގެ ދަށުން ކަނޑައެޅޭ އެއްގޮތަށް އަމުރުތައް ނެރުމާއި އަދި އެފަދަ މައްސަލައަކާއި ނުވަތަ ކަމަކާ ގުޅޭ ގޮތުން އަމުރު އިސްދާރު ކުރުން ދެމެހެއްޓުމާއި، އަދުލު އިންސާފުގެ ނިޒާމު ނަހަމަގޮތުގައި ބޭނުން ނުކުރެވޭނެކަމާއި، އަދި އަދުލު އިންސާފުގެ ނިޒާމުގެ އިތުބާރު ދެމެހެއްޓުމަށްޓަކައި އެކަށީގެންވާ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމުގެ ބާރު ހައިކޯޓަށް ލިބިގެންވާ ހިނދު އިޖުރާއީ ކޯސްޓަކުގެ ސަބަބުން ދަތިތަކާ ފަރާތަށް އެކަށީގެންވާ މައްޗަށްޖެހޭ ގެއްލުމެއް އިންސާފު ސަލާމަތްކުރުމުގެ ބަޔަކު އުނިކަން ދިފާޢުކުރުމުގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމާ ގުޅިގެން 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ކޯޓުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ޙުކުމްކުރުމުގައި، އަދި 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ކޯޓުގައި ބައްޓަންކުރި ފިޔަވަޅު ދީގެން ޢިލާޖެއް ފަރާތުން ފުރުސަތު ދިނުމަށް އެ މައްސަލާގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ހަމައެކަނި ހުކުމެއް ކަމަށް ބަލައިގެން މައްސަލަ ކޯޓުގެ މައްޗަށް އަމުރުކޮށްދިނުމާއި،

10.ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޮގަސްޓު 2025) ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ސިއްރުހެކި -1 ގެ ބަޔާން ސިއްރުކުރުމަށް ނިންމައިފާ އަމުރަކީ ސަރީޙަ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ އަމުރެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދިފައެވެ.

އިސްތިއުނާފުގައި ނުކުތާތަކުގެ ތަފްސީލުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ

11.އިސްތިއުނާފުގައި ފުރަތަމަ އަދި ދެވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

11.1. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން މަތީ މަރުޙަލާގެ ނިންމުންތަކަކީ ދަށު ކޯޓުތަކުން ތަބާވާންޖެހޭނެ ޤާޢިދާއެއް، މަތީ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ "[illegible]" ނިންމުންތަކަކީ per incurum ނިންމުމެއްކަމަށް ބުނެ [illegible] ކަމަށާއި، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ 15، 27 އަދި 28 ވަނަ ނުކުތާގައިވާ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، އެ ޤަޟިއްޔާއިން 2 ކަމެއް ނިންމާފައިވާ ކަމަށާ، އެއީ، އެ ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރި ނިންމުން ބާޠިލުކުރައްވާފައި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިން ބަދަލުނުވާ މައްސަލައިގެ ދަޢުވާ ފޯމަށް 09 މާރިޗު 2022 ގައި ގެނައި ބަދަލަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 91 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ގެނެސްފައިވާ ބަދަލެއްކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމަށެވެ.

11.2. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމުގެ ނަތީޖާއަކީ 2017ގެ ދަޢުވާ ފޯމުކަން ދޭހަވާކަމަށެވެ.

11.3. އިސްތިއުނާފުކުރާފަރާތުން އަމުރުން ސިއްރުހެކިވެރިޔާގެ ބަޔާން ސިއްރުކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އެ ނަތީޖާއަށް ބައްޓަންވެފައިވާ ކަމަށެވެ.

11.4. ބުނެވިދިޔަ ނަތީޖާއަކީ ދައުލަތުންވެސް ޤަބޫލުކުރާ ގޮތްކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ބަންދު އަމުރު އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބަލާފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/2 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި ދައުލަތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުން އެނގޭކަމަށެވެ.

11.5. އެގޮތުން، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/2 ޤަޟިއްޔާގެ އަޑުއެހުމުގައި 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ކޯޓުން [illegible] [illegible] ސިއްރު [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުގެ ވަކީލު ބުނެފައިވާކަމެވެ.

11.6. މިމައްސަލައިގައި 2017ގެ ކޯޓު އަމުން ހުށަހެޅިއިރު ސިއްރު [illegible] ހުށަހަޅާފައިނުވާކަމެވެ.

12. އިސްތިއުނާފުގައި ބުނެފައިވާ ނުކުތާގެ ތަފްޞީލުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

12.1. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަދުލުވެރިކަމާއެކު ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ހައްޤަށް އުނިކަން ލިބިފައިވާ ކަމަށާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ލިބިދީފައިވާ ހައްޤަށް އުނިކަން އައިސްފައިވާކަމެވެ.

12.2. އެގޮތުން މި މައްސަލަ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި އޮންނަތާ 8 (އަށެއް) އަހަރަށްވުރެ ގިނަ ދުވަސްވެފައިވާ ކަމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް ފަސްވެފައިވާކަމަށް ދައުލަތުން ޤަބޫލުކުރާކަން 23 ނޮވެންބަރު 2021ގައި ދައުލަތުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ބަންދު މުރާޖަޢާކުރުމަށް އެދި ހުށަހެޅި ކޯޓުން އެނގެން [illegible] ކަމެވެ.

12.3. 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދަޢުވާ ކޯޓުގައިވާ ސިއްރުތަކެއް ހުށަހަޅާފައިނުވާއިރު، 2022ގެ [illegible] [illegible] ސިއްރުކުރުމަށް އެދި ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] އަމުރު [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރުން [illegible] ކަމެވެ.

12.4. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަބްދުﷲ ޢަލީ ވ. [illegible][3] ޤަޟިއްޔާގެ 27 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި [illegible]

13. އިސްތިއުނާފީ ހަތަރުވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި އަންނަނިވި ކަންކަން ބަޔާންކޮށްލަމެވެ.

13.1. މި ނުކުތާއަކީ ބަހުސްގެ [illegible] އިސްތިއުނާފީ [illegible] ނުކުތާތައް [illegible] ނުކުތާއެއްކަމުގައި، އެގޮތުން، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-B12/14,16 ޤަޟިއްޔާގެ 34 ވަނަ ޕެރެގްރާފާއި 36 ވަނަ ޕެރެގްރާފުތައް ބެލުމުން، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 131 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހުރި [illegible]

13.2. މި މައްސަލައިގައި [illegible] އޮތްކަން [illegible] ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވާކަމެވެ.

13.3. [illegible] "ސިއްރު [illegible]" [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް ވ. [illegible][4] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] ކަމެވެ.

---

[3] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/SC-A/15 ޤަޟިއްޔާ

[4] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/100 ޤަޟިއްޔާ

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކުގެ ތަފްޞީލާއި ފާހަގަކުރައްވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ

14. އިސްތިއުނާފު ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަދި ދެވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްޞީލާއި މިއާމެދު ބަލާފައިވަނީ

14.1. މި މައްސަލަ އެންމެ ފުރަތަމަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅިއިރު ސިއްރުހެޅި ދިރާސާކުރެވިފައިވާތީ އެ ހުކުމު ވާރުގައި ބައްޕާންކުރެވިފައިވާ ކަމަށާއި، ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ދައުވާ ހުށަހެޅި ޖުލައި 2017 ގައި ކަމަށާއި، ސިއްރު ހުކުމް ބަޔާން ދިރާސާކޮށްފައިވަނީ 14 ޑިސެމްބަރު 2017 ގައި ކަމަށެވެ. އަދި 17 ޑިސެމްބަރުގައި އެ ހުކުމުގެ މައްސަލައިގެ ސިޓީ އެއްގެ ޖަވާބުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ފޮނުވާފައިވާކަމަށެވެ.

14.2. ވީމާ، ސިއްރު ހުކުމަކީ 2017 ވަނަ އަހަރުވެސް ހުށަހަޅާފައިވާ ހުކުމެއްކަމަށެވެ.

14.3. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމާ ގުޅިގެން 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދައުވާ ފޮތް އަލުން ކޯޓަށް ހުށަހެޅިއިރު އޮތޯރިޓީން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ފޮނުވާފައިވާނެކަމަށާއި، އެއާއެކު ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ހުކު ތަޙުޤީޤުކުރިކަމުގެ ލިޔުމާއި އެކު ފޮތްވެސް ހުށަހަޅާފައިވާނެކަން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ 196-A/145/2025/326 ސިޓީއިން އެނގޭކަމަށެވެ.

14.4. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެދާ ފަދައިން ސިއްރު ހުކުމަކީ ނުވޭ ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާނެއް ނޫންކަމަށެވެ.

14.5. ޖަވާބު ފޯމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ އިތުރުން، ސަރުކާރުން ކުރި ސުވާލަކާ ގުޅިގެން މިއާމެދުން ބަލާފައިވަނީ މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން އެހެން ސަރުކާރުގެ ސިއްރު ހުކުމް ނޫންނޫން ކަމަށް ބަލާފައިވާނަމަ އެއީ ޤާނޫނާކުން ބަލާފައިވާ ބަލާފައެކަމަށެވެ. އެގޮތުން ކުރީގެ މައްސަލައިގައި ސިޓީތަކަށް އެއީއު ސިއްރުކަން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުކުމްކަމުގެ އެ ހުކު ޤަޟިއްޔާގެ ސަރުކާރުގެ ދަށުން ބަލައިގައި އެގޮ ފައިސާބަލައިކަމަށެވެ.

15. އިސްތިއުނާފު ތިންވަނަ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި މިއާމެދުން ފާހަގަކުރައްވަނީ!

15.1. އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހަޅާ ދެ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ އަމުރުން ސިއްރުކުރުމުގައި އެދިފައިވާ ދައްކަމުން 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހަޅާފައިވާ ދައުވާތަކަށް ބަލައިން، އަދި އެ ހުކުމަ ތަޢާރުޟުވެރިކުރުމުގައި ޤާނޫނީ ހުށަހެޅުންތަކުގެ އިޖްރާއަތު އޮޅުވާލުމުގައި ނިންމަވާފައެވެ. 2022 ވަނަ އަހަރު އިސްތިއުނާފަށް ދައުވާ ގޮވާލަނީ ގޮތުން ހުށަހެޅިފައިވާ އެއް ދާއިރާ އިޖުރާއަތުގެ ހުކުމް ޤާނޫނީ ގޮތުގައި އޮތުމަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ގޮތް ހަމަޖެހިފައިވާތީ ކަމަށެވެ.

15.2. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގައި 2022 ވަނަ އަހަރު ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފުރުޞަތުގައި އަދި ކުރިއަށް ނިމުނުކަމުގައިވާތީ، އެ ގޮތުން ގެނައުމަށް ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ގޮތުން 91 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ބާރުން ގެންގުޅުމަށް ބަދަލުކޮށްދެވޭކަމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމާ، އެ ހުކުމްކޮށްދިނުމުގެ ކުރުމުގެ އަމުރާ ގެދޮރުން ކުރިމަތިވެފައި ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުން ގޮތުން ޖަވާބު ދީފައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ބަދަލުކުރުމަށް ކަމަށެވެ.

16. އިސްތިއުނާފަށް ހަމަޖެހޭނެ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި ދައްކާފައިން ބަދަލުކުރުމަށް ހައިކޯޓުގެ ނިންމެވުން ބަޔާންކޮށްދޭ އަދި އިޖުރާ ފަރާތްކުރުން ވ. ވަކި ގޮތެއްގެ ފާހަގަކުރުން ދީފަސް ރިޢާޔަތް އަދި އިޖުރާ ފަރާތަށް[5] ޤަޟިއްޔާގެ 42 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ އުސޫލުން ދީފައިވާ ޙުކުމެއް، އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ އަމުރުގައި ސަބަބު ބައްޓަންކުރެވިފައިވާކަމަށް ދެކެވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކޯޓުގެ ފާހަގަކުރުން އުސޫލު:

17. ސިވިލްކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޮގަސްޓް 2025) ކޯޓު އަމުރު (ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުމަށް / ވަކި ޗެކްތަކަށް ހުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ އަމުރު) އަކީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ

---

[5] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/439 ޤަޟިއްޔާ

އެއްގޮތަށް ނެރުއްވި އަމުރުތަކުގައި، އެ އަމުރު ޗެލެންޖުކުރުން ތަކުރާރު ނުކުރެވޭކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދިލާފައެވެ.

ޝަރީޢަތުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް:

18. މި މައްސަލައިގައި ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ސުވާލުތަކަކީ؛

18.1. އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރު ނެރުއްވި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގެ ނަތީޖާއާ ތަޢާރުޟުވާ ފަދައިންތޯ؟

18.2. މައްސަލައިގައި އިޖުރާއީ ގޮތުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު ނަތީޖާއަކީ ކޮބައިތޯ؟

އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ އަމުރު ނެރުއްވި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގެ ނަތީޖާއާ ތަޢާރުޟުވާ ފަދައިންތޯ؟

19. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް) ޤަޟިއްޔާ (މިއަށްފަހު "36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާ" ކަމަށް ބުނެވިފައި)ގެ ޙުކުމުގައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> " ފުލުހުން، ބަންދުކުރުމަށް ސަބަބުތަކާ އެދުން ހުށަހެޅުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު
> [illegible] [illegible] [illegible] 145-B9/SHN(655-2017)/2024/03
> ނިންމުމުގައި އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ސަޢީދުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ފުރުޞަތު ހުށަހެޅުމާ
> [illegible] [illegible] ނިންމުން ޗެލެންޖުކުރުމަށް ކަނޑައަޅައި، އަދި ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު
> 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލަމުންދިޔަ މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް [illegible] 09 މާރިޗު
> 2022 ގައި [illegible] [illegible] ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 91 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ

ދިވެހިން ގެންގުޅުއްވާ ގަނޑުވެރި ކަމެއް ކަނޑައަޅައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި

ޤަޟިއްޔާ ބެލުމަށް ކަނޑައެޅުނުގެ އިއްޒަތްތެރި ބެލުމާ ކަންހިފާށެވެ."

20. މި ޤަޟިއްޔާގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަންކަން މި ތިރީގައި މިވާ ގޮތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ފުރަތަމަ ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ކޮޕީއާއި ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ޖަވާބު 15 (ފަނަރަ) ދުވަހު / ތާރީޚަކަށްފަހު، ފަހުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ހުށަހަޅާ ދަޢުވާ ކޮޕީއާއި، ސާބިތު ދުވަ ހުށަހެޅުމުން ޖަވާބު 30 (ތިރީސް) ދުވަހު / ތާރީޚު ހުށަހަޅާފައިވާކަން އެ ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުންތަކުގެ ތިރީގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

21. ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ ފާޅުކޮށް 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދަޢުވާ ކޮޕީއާއި ސާބިތު ހުށަހެޅި ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަމަށާއި، 2022 ވަނަ އަހަރު އެ ހުރި ހުށަހަޅާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ސާބިތުވާ ކަންކަމަށް ދައުލަތުގެ އެ ނިންމުމުގައި އެއްވެސް ޖަވާބެއް ދީފައިނުވެއެވެ.

22. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ ފާހަގަކުރާ ބަންދުކުރުމުގެ ދެކޮޅު ނިންމާފައިވާ ކަމެއް އަމުރުގެ އިސްތިއުނާފުގައި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/2 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާނީ ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާގެ ނަތީޖާއަކީ ދިނުން މި މައްސަލައިގައި ސާބިތު ހުއްދަ ނުވުން ކަމުންނެވެ.

23. މި އިސްތިއުނާފުގައި އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ ފާހަގަކުރާ އެއް ވާހަކައަކީ ދައުލަތުންވެސް، ސާބިތު ހުށަހެޅި ނުވާކަމަށް އެއްބަސްވެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް، އިސްތިއުނާފުގެ ޖަވާބު ހުށަހެޅި ދުވަހު ދައުލަތުން އެކަމަށް އެއްވެސް ރައްދެއް ދީފައިނުވެއެވެ. ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އެއީ އެކަން ކަމަށްވާތީ، އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވާފައި ހިއްސާކޮށް ޝަރީޢަތުން ސާބިތުކުރުމުން، އެފަދައިން ބަޔާންވެފައިވާކަމަށް އެއީ އޮތުމަކަން

ކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ.[6] އަދި މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން 2017 ވަނަ އަހަރު ދައުލަތާ ހުށަހެޅުމަށްފަހު ހަމަ އެ އަހަރު ސިއްރު ހެއްކެއް ސިޓީއެއްގެ ޖަވާބުގައި ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ.

24. އިސްތިއުނާފުކުރައްވާ އަދުރަސް ބަލާއިރު، އެ އަދުރަހުގައި ނުދެވޭނެ ހަވާލުކުރެވިފައި 2022 ވަނަ އަހަރު ދައުލަތުން އިސްތިހާރުކޮށް ހުށަހެޅި ދައުވާ ފޮނުވައިދީ ހުށަހަޅުއްވާ "ހިޔާ ތަރައްޤީކުރުމުގެ އަދުރަސް އޮތް ގޮތް" އަކަށަކަށް އެ އަދުރަސް އެނގެއެވެ. ސަފަހަރީ، އެ އަދުރަހުގައި ހުރީ ގޮތުގެ ނަންބަރުގެ ޗާޓުގައި "145/HRF/2022/27" ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ. އެ އަދުރަހުގައި ތަފާސީލުކޮށްދީފައި ކަނޑައެޅޭ ހިސާބު ޗާޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "ސިއްރުހިސާ 1 ފްލެޓްގެ ތަރުތީބުން ދިޔައިމާ ބަޔާން. (ގޮތުގެ ނަންބަރު 131)" ކަމަށްވާތީއެވެ. ދައުލަތުގެ ޗެކްޕޯ އެކި ހުށަހަޅުއްވާ ސިޓީގައި[7] ކެރީގެ ދައުލަތާ ގޮތުއެކި ހުށަހެޅި ހިޔާ ތަރައްޤީކުރުމުގެ އަދުރަސް އެއް ގޮތް އަލުން ހުށަހެޅި ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ. 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ދައުވާ ގޮތުގައި ގޮތުގެ ނަންބަރު 131 ހިމެނިފައިވާތީއެވެ. އެފަދައިން ބަޔާންކޮށް އަދުރު ނުކުރެވުނީ މި މައްސަލައިގެ ފޮށިތަކުގައި ހިނގާފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ނަޒަރުކުރެއްވުމުން ގޮތުން ހިނގާފައިވާ ކަމުގައި ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

25. އަދި، ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ފޯސިއްޓާގައި 2022 ވަނަ އަހަރު ދައުލަތުން ހުށަހެޅި ދައުވާ ގޮތް ބޭނުންކުރެވިފައި ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، އެ ގޮތް ގުޅިގެން އެ ގޮތުގެ ގޮތުގެ ނަންބަރަކާ ހަވާލާދީ ހުށަހަޅާފައިވާ ހިޔާ ތަރައްޤީކުރުމުގެ އެދި ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާއި ދިމާ ހިމި ހުށަހެޅުއްވުމުގެ ނުދެކެމެވެ. އެ ސަފަހަރީގައި، އިސްތިއުނާފުކުރައްވާ އަދުރަސް ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ފޯސިއްޓާގެ ނަތީޖާއާ ތަޢާރުޟުވާ ނިންމުމެއްކަމަށް ދެކެމެވެ.

---

[6] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން 12 ޖޫން 2025 ގައި ބޭއްވި ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުމުގައި.

[7] ފޮރެންސިކް ސާރވިސަސް ޑިރެކްޓަރޭޓުގެ ސިޓީ ނަންބަރު 196-A/145/2025/362 (07 އޭޕްރީލް 2025) ސިޓީ.

އިޖުރާއީ ގޮތުން ކަންނިންމާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު ދެން ނިކުންނާނެ ނަތީޖާއަކީ ކޮބައިތޯ؟

26. ދައުލަތުން އެކި މަރުޙަލާގައި ސިއްރުކުރެއްވުމެއް ނެތް ކަމަށް ބުނެފައިވާތީ، މައްސަލަ ދިގުވައިގެން ގޯސްވެފައިވުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ފަރާތުން ލިބިފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު މި އިސްތިއުނާފުގައި ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

27. ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމާ ގުޅިގެން މި މައްސަލައިގައި 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ކުރި އަހަރުން ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުސަތު ދައުލަތުން ލިބިފައިވެއެވެ. އެ ކޯޓުން އިސްތިއުނާފު ގެނެސް އަހަރުން ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުސަތުވެސް އޭގެ ކުރީ ދައުލަތުން ބޭނުންކޮށްފައިވެއެވެ.

28. އެހެންނަމަވެސް، 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން، އެ އަހަރު ސިއްރު ހުކުމް ހުށަހަޅާފައިވާކަން ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން އެނގިފައިވާއިރު 2025 ވަނަ އަހަރު ޖެއްސި، އެ ހުކުމް ބާޠިލުކުރުމަށް ގޮތުން ކަނޑައަޅުއްވާ މަޖިލީހުގައިކަމަށް މައްސަލައިގެ ހުކުމުން އިއުތިރާޒުކޮށްފައިވެއެވެ.

29. ހައިކޯޓުގެ 36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާގައިވެސް 2017 ވަނަ އަހަރު ސިއްރު ހުކުމް ހުށަހެޅިކަން ހައިކޯޓުން އެކި މައްސަލައިގެ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން އެންމެފަހުގެ ފުރުސަތު ދައުލަތަށް ލިބިފައިވެއެވެ.[23] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/2 ފަޟިއްޔާގައިވެސް މި ފުރުސަތު ލިބިފައިވާތީ، އެ އަޑުއެހުމުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ މިހާރު ހައިކޯޓުގެ ސަރުކިއުލަރގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލައިގާ ދައުލަތުން އެ ބުނާ ބުނުމާ ދިމާ އިދިކޮޅަށް، އެފަދަ ހުކުމެއް ދެން ނުލިބޭނެ ކަމަށްކަމަށް. 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދައުވާ ކުރީ 2025 ވަނަ އަހަރު އަލުން ކުރިއަށްދާ ބާޠިލު ހުށަހެޅިއިރުވެސް، މި އެކި ފުރުސަތުގައިވާކަން ދައުލަތަށް ލިބިފައިވާ ބުނެދީފައިވާ ފުރުސަތު އެވެ.

---

[23] ސުޕްރީމްކޯޓުން 2024 ވަނަ ޝަހްރުން 36 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާގެ އަޑުއެހުމުގައި ދަޢުވާ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ކުރީ ސިއްރު ހުކުމް ހުށަހެޅިފައިވާކަން ބުނެފައިވާތީ، ދައުލަތުން އެ ބަހަ ދަޢުވާ ދިފާޢުކޮށް.

30. ނަމަވެސް، މިއިން އެއްވެސް މަރުޙަލާއެއްގައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ މަޤްޞަދު[9] ނަގަހައްޓާ، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދިފާޢުވުމަށް ލިބިދޭން ޙައްޤު ހަމަހަމަކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދައުލަތުން އަންގާފައިނުވާތީއެވެ. މި މައްސަލައިގާ ދައުލަތުން ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ދަލީލު ބަޔާނުން، އެ ހުކުމް ހުށަހެޅިފައިވާ މަޢުލޫމާތު ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އަންގާފައިވުމަކީ، އަދި އެ ހުކުމަކީ ނުތް ހުކުމެއްކަމަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ތަސައްވަރުކުރެވޭން ބަލައިން ސަބަބުތަކީ ކޯޓުތަކުގައި ވަކާލާތު ކުރުމުގެ ދައުލަތުގެ، މި މައްސަލައިގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 83 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދު[10] ޙިމާޔަތްކުރާ ކަމަށް އަދާކުރުން ދުވާ ސަބަބެވެ. މިފަދަ އަމަލުކުރުމުގައި މަގަށް އެނގިގެން ކޯޓުތަކުން ކުރާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.[11]

31. އެހެންކަމުން، ކަނޑައެޅުމުގެ އަލީގައި، މި މައްސަލައާއިގުޅޭ ހުށަހެޅި ބަލަން ދައުލަތުން ޝާހިދު ސާބިތު ހެކި-1 އަދި މިއާއި ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލައާއިގުޅޭ ހުށަހެޅިފައިވާ ހެކިތައް ބަލަން ނުފެށޭނެއެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެނުނު ގޮތް:

32. ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކަށްޓަކައި އެ ޤަރާރުން ހުކުމްކުރީ،

32.1. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޮގަސްޓް 2025) ކޯޓު އަމުރަކީ ބާޠިލު އަމުރެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އަދި

32.2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ރިފަރެންސް ނަންބަރު 535/ސއރ/1424/2017 ދައުވާ ފުރުމުގައި ބަންދުކޮށްފައިވާ ހުކުމަކަށް ދައުލަތުން ފާރާ ދިފާޢުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ހުކުމް ކުރުމުގައި ބަލައިގެން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް އެކޯޓަށް މައްސަލަ ނިންމަން ފޮނުވީމެވެ.

---

[9] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

[10] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

[11] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ސިޔާމް) ޤަޟިއްޔާގެ 54 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

ވަކީލުން ކުރިމަތިލި ސުވާލު:

33. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވަނީ ކުރި ޤާނޫނުގެ ދަށުން/ ވަކި ދަރަޖައެއްގެ ކުރި ޤާނޫނުގެ ބައްޔަތު. ކުރި ބަލައިގެންވާ ގޮތް ނިންމުމުގައި ނުބަލާ. ސަބަބަކީ މި ބައްޔަތު ހިމަނައިގެން ކުރިއަށްގެންގޮސް ހިނގަމުން ދިޔަ ނަމަވެސް -1 ގެ ބައްޔަތު ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިއްޔާބާ މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ޕްރޮސްޕެރިޓީ ޓްރޭޑިންގް ކޯޕް) މައްސަލައިން ބަލައިނުގަނެވޭނެ ކަމަށް ނިންމާފައިވާ ކަމަށްވާތީ ތަކުރާރު ނުވޭތޯ؟ އަދި އިސްތިއުނާފު ކުރަން މި ބައްޔަތު ހައިކޯޓުގެ މައްސަލައިގައި ކަމަށްވާތީ އިސްތިއުނާފު ހިނގާނެ ގޮތް.

34. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިއްޔާބާ މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ޕްރޮސްޕެރިޓީ ޓްރޭޑިންގް ކޯޕް) މައްސަލައިގައި، މި މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ދައުވާ 2022 ވަނަ އަހަރު އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ބައިވެރިންގެ ދައުވާ ސިޓީއާއި ވަޒީފާއާއި ގުޅުންހުރި ކަމަކީ ވިޔަފާރީގެ ފައިސާގެ 91 ވަނަ މާއްދާއިން ދެބަސްވެފައި ނުހިމެނޭ ކަމާ މެދުގައި ބަޔާން ގެންގުޅުނު ގޮތަކަށް ނިންމާފައެވެ.[12]

35. ދައުވާގެ ބަޔާނާ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިއްޔާބާ މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ޕްރޮސްޕެރިޓީ ޓްރޭޑިންގް ކޯޕް) މައްސަލައިގައި، 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދައުވާ ފާހަގަ ނުކުމެވުމަށް އަންގާފައިވާ، ވަޒީފާއިން ވަކިކުރުމުގައި ސަބަބު ހިމެނުމާ 1 ގެ ބައްޔަތު 2017 ވަނަ އަހަރުގެ ދައުވާ ފާހަގަ ކުރަން އޮތުމުގެ ފަރާތުން ބަދަލުކުރި ކޮންޓްރެކްޓް ހުށަހެޅުއްވިކަމާ ބައްޔަތު ކަމަށެވެ. އަދި، މި މައްސަލަ ހުށަހެޅި ވަޒީފާގެ ބަދަލުކުރި ކޮންޓްރެކްޓް ހުށަހެޅުއްވި ސަބަބު ދެކިގެންދާތީ އެ ކުރި ފަރާތުގެ ބައްޔަތުގަކުރެވިފައިވާ ކަމަށާއި، ދައުވާ ބަދަލުކުރި ކޮންޓްރެކްޓް ޖެހިގެ 2017 ގައި ކަމަށާއި، ސަބަބު ކުރިގެ ބައްޔަތު ތަރުތީބުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ 14 ޖޫން 2017 ގައި ކަމަށް ބާނުގެވިފައެވެ. އަދި 17 ޖޫން 2017 ގައި އެ ކުރިގެ

---

[12] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިއްޔާބާ މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ޕްރޮސްޕެރިޓީ ޓްރޭޑިންގް ކޯޕް) މައްސަލަ

މަޢުލޫމާތު ސިޓީ އަދުގެ ޖަވާބާއިން ޕްރިމިޔަމް ކޮލެޖް ފައިނޭންސްކުރާނެކަމާއި ބިލަށް ސާބިތުކުރުމަށް 2017 ގައި ޕްރިމިޔަމް ކޮލެޖް ހުށަހެޅި ސިޓީ[13] މިކޮލެޖް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

36. އެހެންކަމުން، ތާރީޚުތަކަށް ބަލާއިރު، ދަރިވަރުން މިފައިސާތަކާ ބަހައްޓާ، 2017 ގެ ދަރުމަ ވާހަކަ އަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާނާއި ކަރުދާހުގެ ބެލުމުގެ ފުރުސަތު އޮތުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ފޯރުކޮށްދޭ ކަމަކީ 2017 ގެ މި ބައްސަން ހުށަހަޅާފައި ދަރިވަރުން ބައްސަން ހުށަހަޅަނީ ކޯޓު ކަމުގެ ސާބިތުކުރުމަށް ކޯޓު ދައުރާއްމުގެ ބޮޑުވައިރަކަށް އެދިގެން ނުވާ ކަމެވެ.

37. ދެން މި މައްސަލައިގައި ފޯރުކޮށްދޭ އަންގައިކަމަކީ ހުރި ތައްޔާރީކުރުމުގެ އަމުރަށް އެދުމުގައި ދަރިވަރުން އަމަލުކުރަންފައިވާ ގޮތެވެ. ފަރީޤައިން މުޙައްމަދު ސަޢީދު އަބްދުﷲގެ ތަޢުލީމުގެ 24 ވަނަ ޕޮއިންޓްގައި ފޯރުކޮށްދީފައިވާ ކަރުދާސްތަކުން ރިޕޯޓްކޮށްދީފައި، ސެޓްފިކެޓްކުރުމަށް އެދިފައިވާ ބައްޔަކީ 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ދަރުމަ ފޮތުގެ ޕޮއިންޓް 131 ގައި ހިމެނޭ ހުރި ބައްސަނަކަށް އެދިގެންނެވެ. އަދި ދެން ހިމަނާފައިވާ ރިޕޯޓްގައި ވެސް މިޕޮއިންޓްގައި ހިމެނޭ ތަފްޞީލު ބައްސަކަށެވެ.[14] 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅުން ދަރުމަ ފޮތުގައި މިޕޮއިންޓް ނަންބަރުގެ ބައްސަން ހިމެނިފައި ނެތެވެ. މި އަމުރަށް އެދުމުގައި ދަރުމަފޮތުން "ކޯޓުގެ ދަރުމަ ފޮތް ފައިސާއިން، ހުރި ތައްޔާރީކުރުމަށް ދަރުމަފޮތުން ހުށަހެޅި ފޮތް" ފައިސާކަމަށް އެ ބޯޑުގެ 07 ޖަނަވަރީ 2025 ގެ ސިޓީ[15] ގައި ބައްސަންކުރާފައިވާ މި ސިޓީއަކުން ވެސް ތައްޔާރީކުރުމަށް އެދުނު 17 އޯގަސްޓު 2017 ގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ބައްސަނަކަށް އެދިގެން ނޫނެވެ.

38. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރުމަށްފައިވާ ދަރުމަ ހިމަނާފައި ތައްޔާރީކުރާފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިއްތިޙާދު މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. ފުޓުބޯޅައިގެ ޖަމްޢިއްޔާގެ ޤަޟިއްޔާ)

---

[13] ފުޓުބޯޅައިގެ ޖަމްޢިއްޔާގެ ބޯޑުގެ ނަންބަރު 196-A1/145/2017/1455 (17 އޯގަސްޓު 2017)

[14] އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދުމުގައި ތައްޔާރީކުރުމަށް ހުރި މައްސަލަތަކުގެ ބައިން (1) ނަންބަރުގެ ސެޓްފިކެޓްގައި ބަޔާންކުރާފައި މި ޕޮއިންޓް ނަންބަރު

[15] ފުޓުބޯޅައިގެ ޖަމްޢިއްޔާގެ ބޯޑުގެ ނަންބަރު 196-A/145/2025/326 (07 ޖަނަވަރީ 2025) ސިޓީ.

ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] ކަނޑައަޅާފައިވާ ދަޢުވާ ފޯމުގައި ހިމެނޭ އަދި އެ ދަޢުވާ ފޯމުގައި ޙަވާލާދީފައިވާ [illegible] ހިމެނޭ ބަޔާނެއް ކަމުގައިވާތީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޭޕްރީލް 2025) އަމުރުގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުން [illegible] ބަޔާން [illegible] ނިންމާފައިވަނީ، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2024/HC-B12/36 (އިޢުތިޞާމް މުޙައްމަދު ސަޢީދު ވ. [illegible] [illegible] [illegible]) ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލުތަކާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

39. އެހެންކަމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 އޭޕްރީލް 2025) އަމުރުން ސިއްރު [illegible] 1 [illegible] [illegible] ބައްޓަން (ވީޑިއޯ ނަންބަރު 131) [illegible] ނިންމުން [illegible] ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

[illegible] [illegible] [illegible] ރައުޔު:

40. މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] ޢަބްދުﷲގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކާ [illegible] [illegible]؛

1. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B9(655-2017)/HRA/2025/03 (13 ޖެނުއަރީ 2025) ކޯޓު އަމުރަކީ ބާޠިލު އަމުރެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އަދި
2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 655/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި 2017 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ރިފަރެންސް ނަންބަރު 535/[illegible]/2017/1424 ދައުވާ ކޯޓުގައި [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް އަންގައި، [illegible] ފަނޑިޔާރުންގެ [illegible] ޙުކުމް ކޮށްފީމެވެ.

މި [illegible] ޙުކުމް ކޮށްފީ:

ފަނޑިޔާރު [illegible]

ފަނޑިޔާރު [illegible] ޝަރީފް ޢަބްދުﷲ

(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު [illegible]